

HÁTRÁNYOS HELYZETŰ ÉS SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNYŰ 8. ÉVFOLYAMOS TANULÓK JÖVŐKÉPÉNEK KÉRDŐÍVES VIZSGÁLATA

Bathó Edit*, Fejes József Balázs**

** TONI Würtz Ádám Általános Iskola*

*** SZTE Neveléstudományi Intézet*

Kulcsszavak: jövőkép; hátrányos helyzet; sajátos nevelési igény

A serdülőkor lényeges jellemzőjének tekinthető a felnőtt életfeladatok tervezése, a jövőről való gondolkodás, ami szerepet játszhat a felnőtt élet sikerességében. A serdülők jövőorientációjának hazai vizsgálatai a családi élet és az iskola környezet több olyan jellemzőjét azonosították, amelyek kapcsolatban állnak a jövőről való gondolkodással (pl. Jámberi, 2003; Sallay, 2003). E tényezők egy része a hátrányos helyzetű és a sajátos nevelési igényű tanulók körében a többségtől eltérő lehet, ami feltételezhetően jövőképüket is befolyásolja, azonban erre vonatkozóan nem rendelkezünk empirikus eredményekkel.

Jelen kutatás célja, hogy a többségi, hátrányos helyzetű és sajátos nevelési igényű serdülők jövőképének jellemzőit összehasonlítsa, valamint a jövőképet befolyásoló háttértényezőket feltárja. A felméréshez korábbi kvalitatív vizsgálatok (Farkas, 2010; Homoki, 2005) alapján dolgoztunk ki Likert-skálás állításokat tartalmazó tanulói kérdőívet, melyen a fontosság és a megvalósulás szempontjai szerint értékelhetők a jövőre vonatkozó tételek. Az állításokat tartalmazó kérdőív skálái (1) az oktatás, (2) a család, (3) a szabadidő, (4) a barátok, (5) a kapcsolattartás a szülőkkel, valamint (6) a birtokolt tárgyak témakörökbe sorolható. A skálák megbízhatósága 0,61 és 0,76 közötti. A háttértényezők négy csoportjáról gyűjtöttünk adatokat ugyancsak Likert-skálás állítások segítségével: énkép, szülő-gyermek kapcsolat, otthoni légkör, tanulás szülők általi támogatása. Az alminták kialakítása tanári kérdőív alapján történt. A vizsgálatban 154 nyolcadik évfolyamos tanuló vett részt, a sajátos nevelési igényű tanulók többsége szegregáltan oktatott, enyhe fokban értelmileg akadályozott volt.

Az eredmények szerint a hátrányos helyzetű és a sajátos nevelési igényű tanulók a többségi társaikhoz hasonlóan tartják fontosnak a jövőjük egyes területeit, azonban annak megvalósulását kevésbé látják esélyesnek. A háttértényezők közül a jövőkép szempontjából általában meghatározó az énkép, az anya iskolai végzettsége és a szülő-gyermek kapcsolat. Ugyanakkor a hátrányos helyzetű tanulók jövőképében az énkép és a szülő-gyermek viszony a lényeges. A sajátos nevelési igényű tanulók körében azoknak a fiataloknak kedvezőbb a jövőképe, akiknek jobb a szüleikhez fűződő kapcsolata. Akik nem küzdenek tanulási problémával, azoknak az énkép és a szülő-gyerek kapcsolat mellett a tanulmányi eredmény is kimutathatóan befolyásolja a jövőképét.

A jövőbeni célok megfogalmazása motiválhatja a serdülőket azok elérésére, így ezek feltárása, tudatos alakítása segítheti a pedagógusok munkáját. Vizsgálatunk eredményeképpen létrejött egy olyan mérőeszköz, amely a jövőkép korábbiaknál egyszerűbb megismeréséhez járulhat hozzá, emellett olyan tényezőket azonosítottunk, amelyek a kitüntetett figyelmet igénylő csoportok meghatározásában kínálhatnak előrelépést.